

Donald W. Winnicott

OTROK, DRUŽINA IN SVET ZUNAJ

Donald W. Winnicott

OTROK, DRUŽINA IN SVET ZUNAJ

prevod in spremna beseda: Branko Gradišnik

UMco

Ljubljana, 2017

Donald W. Winnicott
OTROK, DRUŽINA IN SVET ZUNAJ

THE CHILD, THE FAMILY AND THE OUTSIDE WORLD

Copyright © D. W. Winnicott, 1957, 1964
Published by arrangement with Marsh Ltd. and The Winnicott Trust

© za Slovenijo UMco, d. d., 2010, 2017. Vse pravice pridržane.

Prevod in spremna beseda: Branko Gradišnik

Izdajatelj in založnik: UMco, d. d.
Zbirka Preobrazba
Soustanovitelj knjižne zbirke Preobrazba je dr. Janez Rugelj.

Urednik: Samo Rugelj
Pomočnica urednika: Renate Rugelj
Oblikovanje ovitka: Žiga Valetič
Postavitev: Klara Jarc
Foto naslovnice: iStockphoto
Tisk: Primitus d. o. o.
Naklada: 200 izvodov, 2. izdaja, 1. natis
Ljubljana, 2017

Izid knjige je finančno podprla Javna agencija za knjigo Republike Slovenije.

Brez pisnega dovoljenja založbe je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, skupaj s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranitvijo v elektronski obliki, v okviru določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
159.922.7
159.922.2
WINNICOTT, Donald Woods, 1896-1971
Otrok, družina in svet zunaj / Donald W. Winnicott ;
prevod in spremna beseda Branko Gradišnik. - 2. izd., 1. natis. -
Ljubljana : Umco, 2017. - (Zbirka Preobrazba)
Prevod dela: The child, the family and the outside world
ISBN 978-961-6954-73-0
289138944

UMco d. d., Leskoškova 12, 1000 Ljubljana
tel.: 01/ 520 18 39, e-pošta: urednistvo@umco.si, www.bukla.si

VSEBINA

UVOD	9
PRVI DEL – MATI IN OTROK	13
PRVO POGlavJE	
MOJ MOŠKI POGLED NA MATERINSTVO	14
DRUGO POGlavJE	
KAKO SE SEZNANJAŠ S SVOJIM OTROČIČKOM	19
TRETJE POGlavJE	
OTROČIČEK KOT ČEBULČEK	27
ČETRTO POGlavJE	
HRANJENJE DOJENČKA	32
PETO POGlavJE	
KAM GRE HRANA?	39
ŠESTO POGlavJE	
SKLEPNI DEL PREBAVLJANJA	45
SEDMO POGlavJE	
MATI HRANI OTROČIČKA – POGLED OD BLIZU	51
OSMO POGlavJE	
DOJENJE	57
DEVETO POGlavJE	
ZAKAJ SE DOJENČKI JOČEJO?	67
DESETO POGlavJE	
SVET PO MAJHNIH POŽIRKIH	81

ENAJSTO POGLAVJE	
OTROČIČEK KOT OSEBA	88
DVANAJSTO POGLAVJE	
ODSTAVLJANJE	94
TRINAJSTO POGLAVJE	
NADALJNJE MISLI O DOJENČKIH KOT OSEBAH	100
ŠTIRINAJSTO POGLAVJE	
OTROČIČKOVA VROJENA NRAVNOST	110
PETNAJSTO POGLAVJE	
INSTINKTI IN NORMALNE TEŽAVE	116
ŠESTNAJSTO POGLAVJE	
MAJHNI OTROCI IN DRUGI LJUDJE	122
DRUGI DEL – DRUŽINA	131
SEDEMNAJSTO POGLAVJE	
KAJ Z OČETOM?	132
OSEMNAJSTO POGLAVJE	
MERILA – NJIHOVA IN VAŠA	139
DEVETNAJSTO POGLAVJE	
KAJ NAM POMENI »NORMALEN OTROK«?	146
DVAJSETO POGLAVJE	
EDINEC	155
ENAINDVAJSETO POGLAVJE	
DVOJČKI	162
DVAINDVAJSETO POGLAVJE	
ZAKAJ SE OTROCI IGRAJO	169
TRIINDVAJSETO POGLAVJE	
OTROK IN SPOLNOST	174
ŠTIRIINDVAJSETO POGLAVJE	
KRAJA IN LAŽ	192

PETINDVAJSETO POGlavJE	
PRVI EKSPERIMENTI Z NEODVISNOSTJO	199
ŠESTINDVAJSETO POGlavJE	
PODPORA NORMALNIM STARŠEM	207
TRETJI DEL – ZUNANJI SVET	212
SEDEMINDVAJSETO POGlavJE	
POTREBE DO KONCA ČETRTEGA LETA	214
OSEMINDVAJSETO POGlavJE	
MATI, VZGOJITELJICA, UČITELJICA	
IN OTROKOVE POTREBE	227
DEVETINDVAJSETO POGlavJE	
KAKO VPLIVAMO –	
IN POD KAKŠNIM VPLIVOM SMO?	239
TRIDESETO POGlavJE	
EDUKACIJSKA DIAGNOZA	246
ENAINTRIDESETO POGlavJE	
MOTNJI PLAŠNOSTI	
IN SRAMEŽLJIVOSTI PRI OTROCIH	254
DVAINTRIDESETO POGlavJE	
SPOLNA VZGOJA V ŠOLI	260
TRIINTRIDESETO POGlavJE	
OBISKOVANJE OTROK V BOLNIŠNICI	267
ŠTIRIINTRIDESETO POGlavJE	
VIDIKI MLADOLETNEGA PRESTOPNIŠTVA	275
PETINTRIDESETO POGlavJE	
KORENINE AGRESIVNOSTI	282
SPREMNA BESEDA: BRANKO GRADIŠNIK	
ZAKAJ JE TA KNJIGA VSE BOLJ DRAGOCENA	292

*VELIK DEL TE KNJIGE TEMELJI NA GOVORIH, KI JIH JE V
RAZLIČNIH ČASIH ODDAJAL BBC, TAKO DA BI RAD IZRAZIL
HVALEŽNOST PRODUCENTKI, GOSPODIČNI IZI BENZIE. RAD
BI SE ZAHVALIL TUDI DR. JANET HARDENBERG, KI JE TA PRE-
DAVANJA, PREDEN SO BILA PRVIČ OBJAVLJENA NA PAPIRJU,
POMAGALA PRIPRAVITI ZA BRALSKO PUBLIKO.*

D. W. W.

UVOD

Zdi se mi, da pričujoča knjiga potrebuje uvod. Govori o mamicach in otročičkih, pa o starših in otrocih, proti koncu pa o otrocih v šoli in v širšem svetu. Jezik, ki ga uporabljam, nekako raste vštric z rastočim otrokom, in upam, da to predrugačenje ustreza spremembi od intimnosti nege otročička do bolj vsaksebnega odnosa, ki je na mestu, ko je otrok že starejši.

Čeprav v začetnih poglavjih zaupno nagovarjam matere, nikakor ne zagovarjam stališča, češ da bi morala mlada mamica nujno prebirati knjige o otroški negi. To bi namreč nakazovalo, da je glede svojega položaja v večji zadregi, kakor pa je v resnici. Potrebuje zaščito in informacije, potrebuje tudi najboljše, kar lahko v zvezi s telesno oskrbo nudi zdravstvena veda. Potrebuje zdravnika in sestro, ki ju pozna in jima zaupa. Potrebuje tudi moževo privrženost in spolno zadovoljstvo. Nikakor pa ni nujno, da bi ji bilo treba vnaprej pripovedovati, kako je, če si mati.

Med mojimi mislimi je ena glavnih ta, da najboljše materinstvo izhaja iz naravnega zanašanja na lastne sile in da obstaja razlika med tistim, kar je samoumevno, in tistim, česar se je treba naučiti, tako da skušam med tem dvojim razlikovati v tem smislu, da se tisto, kar je naravno, ne bi spridilo.

Prepričan sem, da je umestno, če neposredno nagovarjam matere in očete, saj si ljudje želijo zvedeti, kaj se dogaja v zgodnji fazi detstva¹, ta tema pa tudi nekako bolj

1 V slovenščini je »otročiček« (če ne že kar »bejbi«) skoraj povsem izrinil nekdanje (Prešernovo in Župančičevo) »dete«, seveda pa gre to na škodo izrazne gibkosti, saj bi bilo težko namesto o detstvu in detinstvu

zaživi, kot pa če bi o mamicah in dojenčkih pisal v tretji osebi.

Ljudje si želijo vedeti, kako je bilo, ko so komaj šele začeli živeti, in zdi se mi, da je tudi prav, če si to želijo. Dalo bi se reči, da človeški družbi nekaj manjka, če otroci odrastejo in postanejo sami očetje in matere, ne da bi vedeli in priznavali, kaj so na samem začetku zanje naredile njihove matere.

S tem nočem reči, da bi se otroci morali zahvaljevati staršem, ker so jih spočeli, ali vsaj za to, ker so s skupnimi močmi ustvarili dom in ker skrbijo za družinske zadeve. Zanima me materino razmerje z njenim otročičkom tik pred rojstvom in v prvih tednih in mesecih po rojstvu. Trudim se, da bi opozoril na neznanski prispevek, ki ga na tem začetku daje posamezniku in družbi do običajne mere dobra mati ob moževi opori *kratko malo s tem, da je predana svojemu otročičku*.

Mar ni res, da ta prispevek predane matere ostaja neopažen prav zato, ker je neznanski? Če ji ga priznamo, bi sledilo, da je vsak duševno zdrav človek, vsakdo, ki se v svetu počuti kot oseba in ki mu svet tudi kaj pomeni, vsak človek, ki občuti srečo, neskončen dolžnik ene same ženske. Na samem začetku, ko še sploh nismo vedeli, kaj naj bi bila odvisnost, a smo bili absolutno odvisni.

Še enkrat naj poudarim, da to priznanje, ko pride, ne bo terjalo hvaležnosti ali celo slavljenja. Samo strah v nas se bo zmanjšal. Če se naša družba obotavlja docela pripoznati to odvisnost, ki je v začetnem razvojnem stadiju vsakega posameznika zgodovinsko dejstvo, potem neogibno ohranja

govoriti o »otročičevstvu«. Ker so pediatri izraz »detinstvo« usvojili za »dobo otrokovega razvoja od konca prvega leta starosti do vstopa v šolo«, sem za čas od rojstva pa do konca prvega leta v prevodu uporabljal izraz »detstvo«. (Vse številčene opombe so prevajalčeve.)

oviro na poti k olajšanju in k popolnemu zdravju, oviro, ki izvira iz strahu. Če ne moremo iskreno priznati, kakšna je materina vloga, potem je nujno, da se ohranja nejasni strah pred odvisnostjo. Ta strah utegne kdaj zadobiti obliko strahu pred žensko nasploh, ali pa strahu pred konkretno žensko, kdaj drugič pa bo imel manj prepoznavne oblike, ki pa vselej vključujejo strah pred dominacijo.

Žal pa strah pred dominacijo ljudi ne vodi k temu, da bi se ogibali dominacije; prav nasprotno, vleče jih v specifično oziroma izbrano dominacijo. Če bi kdo preučeval psihologijo diktatorjev, je pričakovati, da bi med drugim odkril, da si diktator s svojim prizadevanjem trudi dobiti nadzor nad žensko, katere dominacije se nezavedno še naprej boji, in da jo skuša obvladati s tem, ko ji ustreza, ko deluje namesto nje, v zameno pa terja totalno podvrženost in »ljubezen«.

Mnogi preučevalci socialne zgodovine menijo, da je strah pred žensko silen vzrok navidez nelogičnemu vedenju človeških bitij v skupinah, ki pa mu redko sledijo do izvira. Če v zgodovini slehernega posameznika izsledimo ta izvir, se izkaže, da je strah pred žensko strah pri pripoznanjem dejanske odvisnosti, začetne odvisnosti najbolj zgodnjega detstva. Obstajajo potemtakem dobri družbeni razlogi, da se posvetimo raziskovanju teh začetnih faz v razmerju med detetom in materjo.

Dandanes se često zanikuje začetni pomen matere, namesto tega pa trdijo, da je v prvih mesecih potrebna samo tehnika telesne oskrbe in da se potemtakem enako dobro obnese tudi sposobna pestunja ali negovalka. Najdejo se celo matere (upam, da ne pri nas), ki jim dopovedujejo, češ da *morajo* skrbeti za svoje otročičke, v čemer se izkazuje pač skrajna mera zanikanja dejstva, da je »materinstvo« naravna posledica tega, da si mati.

Administrirana redoljubnost, diktati higijene, sicer hvalevredno spodbujanje k promoviranju telesnega zdravja, vse to se skupaj še z drugim postavlja med mater in njenega otročička, in malo verjetno je, da se bodo matere same vzdignile v usklajenem prizadevanju, da bi protestirale proti temu vmešavanju. To knjigo pišem, ker se je pač treba postaviti za mlade matere, ki dobivajo prvega ali drugega otročka in ki so tudi same neogibno tudi v položaju, ko so odvisne. Nadejam se, da bom v oporo njihovem zanašanju na naravne vzgibe, obenem pa izkazal dolžno pozornost spretnosti in skrbi tistih, ki nudijo pomoč, kjer je ta materi in očetu in raznim nadomestnim staršem potrebna.

PRVI DEL

MATI IN OTROK

MOJ MOŠKI POGLED NA MATERINSTVO

Za začetek si oddahnite ob mojem zagotovilu, da vam ne bom govoril, kaj morate početi. Sem namreč moški in zato sploh ne morem vedeti, kako je, kadar tamle v zibki vidite lepo ohomotan košček sebe, drobček, ki živi samostojno življenje, obenem pa je odvisen, saj le postopno postaja oseba. To lahko izkusi edinole ženska, in verjetno tudi v domišljiji lahko to izkusi edinole ženska, kakor je tudi primorana narediti, če spričo takšne ali drugačne slabe sreče sama tega dejansko ne doživi.

Kaj pa naj potemtakem sploh počnem z vami, če vam ne bom dajal navodil? Navajen sem, da mati svojega otročička prinese predme, in ko se to zgodi, imava potem tisto, o čemer bi se bilo treba pomeniti, prav pred očmi. Otročiček poskakuje na materinem kolenu, se steguje proti rečem na moji mizi; kobaca se na stol ali pa vleče knjige s polic; mogoče pa se matere oklepa v strahu pred zdravnikom v beli halji, saj je ta zagotovo kak ajd, ki žre pridne otroke, s tistimi porednimi pa naredi še vse kaj hujšega. Ali pa je otrok že večji in sedi sam za svojo mizico in riše, medtem ko si z materjo prizadevava, da bi sestavila zgodovino njegovega razvoja in uzrla trenutek, ko je zaškripalo. Otrok vleče na uho, toliko da se prepriča, da nimava česa hudega za bregom, obenem pa se z mano brez besed sporazumeva s svojimi risbami, ki si jih grem od časa do časa pogledat.

Kako lahko je vse to in kako drugačna je moja naloga zdaj, ko moram otročička in otročka ustvariti iz svoje domišljije in izkustva!

Tudi vi imate že ves čas enako težavo. Če se jaz ne morem sporazumeti z vami, kako je bilo pri srcu šele vam, ko ste imeli nekaj tednov starega otročička, pa niste vedeli, glede česa bi se z njim sploh mogli sporazumeti? Če tuhtate o tem, se skušajte spomniti, koliko je bil star vaš otročiček (če jih ni bilo več), ko se vam je zazdelo, da vas zaznava kot osebo, in kaj je bilo tisto, kar vas je v tistem navdušujočem trenutku navdalo z dokajšnjim prepričanjem, da se razume ta. Ni vam bilo treba, da bi bila pri tem vsak na svoji strani sobe in se pomenkovala. Saj kakšno govoricu pa bi lahko uporabila? Ne, vaša skrb je bila namenjena oskrbovanju otročičkovega telesa, in tako vam je bilo tudi vseč. Kratko malo vedeli ste, kako ga vzeti v naročje, kako ga odložiti in kako ga pustiti lepo pri miru, kjer bo namesto vas zadoščala odejica; in naučili ste se tudi, kako ga obleči, da mu bo lepo udobno in toplo. Vse to ste pravzaprav znali že takrat, ko ste bili sami punčka in ste se s svojo lutko igrali »dojenčka«. Potem pa so bile še posebne priložnosti, ko ste počeli prav posebne reči – ga hranili, kopali, mu menjali pleničke in ga ujčkali. Včasih se vam je njegov urin strkljal po predpasniku ali pa ga je premočil in vas zmočil, kot da bi se bila nerodnost zgodila vam, pa se niste nič jezili. Dejansko bi lahko prav po teh rečeh vedeli, da ste ženska in mati, nič manj in nič bolj predana kot večina drugih.

Vse to pravim zato, ker želim, da veste, da spodaj podpisani moški, ki je lepo varno odmaknjen od zaresnega življenja in ki mu je prizaneseno z direndajem in vonjavami in odgovornostjo otrokove nege, prav dobro ve, da je otročičkova mamica deležna teh zaresnih reči in da tega za nič na svetu ne bi želela zamuditi. Če sva se doslej razumela, mi boste mogoče dovolili govoriti o tem, kako je biti do običajne mere predana mamica in bdeti nad prvimi fazami

v življenju novega človeška bitja. Ne morem vam povedati, kaj natanko naj počnete, lahko pa govorim o tem, kaj vse skupaj pomeni.

Ko počenjate svoje običajne reči, v resnici povsem naravno izvršujete nekaj zelo pomembnega, najboljše pri tem pa je, da vam ni treba biti za to nič posebej pametna in da si vam, če ne želite, ni treba prav nič beliti glave. Lahko da vam računstvo v šoli sploh ni šlo, lahko da so vse vaše prijateljice dobile štipendije, vam pa je bil že sam pogled na učbenik zgodovine odveč, tako da ste obupali in se kmalu nehali šolati; mogoče pa bi se bili dobro odrezali, če ne bi bili dobili tik pred tistim izpitom ošpic. Ali pa ste morda zares bistre glave. A vse to je povsem vseeno in nima nič opraviti s tem, ali ste dobra mati ali ne. Če se otrok lahko igra s svojo lutko, potem ste tudi vi lahko do običajne mere predana mati, in prepričan sem, da ste večino časa natanko to. Kaj ni čudno, da je lahko tako neznansko pomembna reč tako malo odvisna od kake izjemne inteligence?

To, da se otročiček sčasoma razvije v zdravega, samostojnega in socialno čutečega posameznika, je absolutno odvisno od dobrega štarta, ta dobri štart pa v naravi zagotavlja obstoječa vez med otročičkovo mamicico in otročičkom, ki se ji pravi ljubezen. Če imate svojega otročička radi, mu je torej zagotovljen dober štart.

Naj takoj povem, da nimam v mislih pocukranosti. Vsi poznamo ljudi tiste vrste,, ki ven in ven zatrjujejo: »Dojenčke kratko malo *obožujem*.« Človek se hočeš nočeš vpraša, ali je to res. Materinska ljubezen je dokaj preprosta zadeva. V njej je posesivnost, lakota, celo element »mulca ferdamanega«; a tudi velikodušje; oblastnost v enaki meri kot njo ponižnost. Vsekakor pa v njej ni nič pocukranosti – ta se mamicam upira.

Lahko torej, da ste do običajne mere predana mati in da vam je tako tudi všeč, ne da bi sploh kaj posebej razmišljali o tej reči. Umetniki so pogosto prav ljudje, ki jim je zoprno razglablјati o umetnosti in o smislu umetnosti. Kot materi vam utegne biti ljubše, če se lahko ognete razglablјanju, in zato vas moram opozoriti, da se bomo v tej knjigi menili o rečeh, ki jih predana mati dela že samo s tem, da je to, kar je. Tu pa tam se pa le pojavi tudi katera, ki si rada preudarja o tem, kar počne. Nekatere med vami so zdaj bržkone že onkraj materinstva v smislu skrbi za nebogljenega mladička; vaši otroci so odrasli in so se razšli po šolah; v tem primeru vas morda mika pogled nazaj na vse tisto, kar ste naredili dobrega, in bi radi v misli vzeli to, kakšne temelje ste dali otroku, kar se tiče njegovega razvoja. Če ste vse to počeli intuitivno, je bil to verjetno tudi najboljši način.

Življenjskega pomena je, da doumemo, kakšno vlogo ima, kdor skrbi za otročička, kajti le tako bomo mlado mamico obvarovali pred vsem tistim, kar se utegne postaviti med njiju. Če ni deležna razumevanja glede tega, kar tako uspešno opravlja, nima s čim braniti svojega položaja, tako bo potem zlahka spridila svoje početje, ker si bo prizadevala delati tako, kot ji drugi govorijo, ali pa tako, kot je delala njena mati ali kot piše v knjigah.

Tu imajo svoje mesto tudi očetje, ne samo zavoljo dejstva, da so lahko omejen čas tudi oni dobre matere, ampak tudi ker lahko otročička in mamico zavarujejo pred kakršnimi bodi že poskusi vmešavanja v vez med materjo in otrokom, ki je dejansko bistvo otroške nege.

Na naslednjih straneh si bom prizadeval ubesediti, kaj počenja mati s tem, ko je, kakor je običajno, kratko malo predana svojemu otročičku.

Velikočesa se moramo še naučiti o tem, kakšni so otroci spočetka, in mogoče nam lahko to, kar bi radi zvedeli, povejo edinole matere.

DRUGO POGlavJE

KAKO SE SEZNAJŠ S SVOJIM OTROČIČKOM

Ko ženska zanosi, se ji življenje spremeni v mnogih pogledih. Predtem je bila nemara oseba širokih zanimanj, mogoče poslovnih, ali pa je bila zavzeta v politiki ali pa navdušena igralka tenisa, ali pa je bila vselej pripravljena za ples ali za »življenje«. Mogoče se ji je kar za malo zdelo, kako omejeno je življenje prijateljic, ki imajo otroka, in je kdaj izrekla kako pikro na račun tega, kako so se zapustile. Lahko da so se ji dejansko gnusila takšna tehnična opravila, kot je pranje in sušenje pleničk. Če so jo otroci sploh kaj zanimali, potem lahko rečemo, da je bilo tako kvečjemu iz sentimentalnih, ne pa iz praktičnih ozirrov. No, nazadnje pa jo doleti, da še sama zanosi.

Spočetka se ji utegne zlahka zgoditi, da ji ne bo prav, saj zelo jasno vidi, kako grozno ta reč posega v njeno »lastno« življenje. In pri tem, kar vidi, se nič kaj ne moti – bilo bi neuumno, če bi skušali to zanikati. Otročički prinašajo cel kup nevšečnosti, in če niso zaželeni, so zagotovo v nadlego. Če mlada ženska še ni bila na tem, da bi si zaželela imeti otroka, potem se pač ne more ogniti občutka, da je imela smolo.

Vendar pa izkušnja kaže, da se v dekletu, ki je zanosilo, ti občutki spremenijo enako kot njeno telo. Naj rečem, da se njena zanimanja postopoma začnejo ožiti? Morda bo boljše, če bom rekel, da se ji zanimanje od tega, kar je zunaj, preusmeri navznoter. Polagoma, pa zanesljivo postaja prepričana, da je središče sveta prav v njenem telesu.

Mogoče je katera od bralk prav zdaj prišla do te stopnje in jo začenja navdajati rahel ponos, zdeti se ji začenja, da si zasluži spoštovanje in da bi bilo prav, če bi se ji ljudje na pločniku razmikali v špalir.

Bolj ko postaja nedvomno, da boste kmalu mati, bolj boste pripravljeni, kot rečemo Angleži, vsa jajca deti v eno samo košaro. Nič se vam ne zdi več tveganega v tem, da vas zanima samo še eno – namreč fantek oziroma punčka, ki se ima roditi. Ta fantek ali punčka bosta vaša v najglobljem smislu besede, vi pa boste njegova ali njena.

Da postanete mati, morate marsikaj prestati, in mislim, da prav zato, ker toliko prestajate, naenkrat s posebno jasnostjo uzirate nekatera temeljna načela, ki se tičejo nege otročička – zato morajo tisti, ki niso matere, leta in leta študirati, da si pridobijo toliko razumetja, kolikor si ga vi pridobite z doživetjem samim. Lahko pa da boste potrebovali podporo nas, ljudi, ki vas preučujemo, kajti pritaknejo se praznoverje in babje marnje – nekatere zelo modernega porekla – ki lahko povzročijo, da boste podvomili o lastnih čustvih.

Preudarimo si torej, kaj je pravzaprav tisto, kar običajna mati zdrave pameti ve o svojem otročičku tako življenjsko pomembnega, opazovalci pa isto reč mirne duše spregledajo. Po mojem je najbolj pomembno to, da mamice zlahka čutite, da se vašega otročička spleča spoznati kot osebo, in sicer že od prvega trenutka, ko je mogoče. Nihče, ki vam prihaja solit pamet, se tega ne bo zavedal tako dobro kot ve.

Tudi ko ga nosite pod srcem, je človeško bitje, ki se razlikuje od vseh drugih človeških bitij, in ko se bo rodil, bo imel za sabo že kar precej izkušenj, tako neprijetnih kot prijetnih. Seveda ni težko razbirati iz novorojenčkovega obraza reči, ki jih tam ni; res pa je tudi, da utegne biti otročiček

na pogled včasih pravi modrec in celo filozof. A na vašem mestu ne bi čakal na to, da se psihologi zmenijo med sabo glede tega, do kakšne mere je otročiček ob rojstvu že človek – na vašem mestu bi se nemudoma začel seznanjati s to osebito in ji omogočati, da se ona seznanjati z mano.

Kaj malega tako ali tako že veste o značilnostih vašega otročička – po tem namreč, kaj je počel, ko ste ga še nosili. Če je bil zelo živahen, ste se spraševali, do kakšne mere drži tisto zabavno reklo, češ da dečki brcajo več od deklic; vsekakor vam je bilo všeč, da ste prejemali dejanske signale življenja in živosti, ki jih je pošiljalo to brcanje. V istem času je, bi rekel, otročiček sam odkril marsikaj o vas. Jedel je, kar ste jedli vi. Če ste zjutraj popili svojo skodelico čaja, mu je kri zaplala po žilah bolj živahno, enako tudi, če ste morali teči za avtobusom. Do neke mere je zagotovo vedel, kdaj vas prevzema tesnoba ali vznemirjenje ali jeza. V primeru, da ste bili nemirni, je zdaj že privajen na premikanje, in zato utegne od vas pričakovati, da ga boste ujcali na kolenu ali v zibki. Če pa ste po drugi strani spokojnega značaja, potem se je navadil miru in se utegne nadejati spokojnega naročja in mirujočega vozička. Lahko rečem, da vas pozna v nekem smislu bolje kot vi njega, vse dokler se ne rodi in ga ne zaslišite zavekati in pridete dovolj k sebi, da si ga pogledate in ga vzamete v naročje.

Vsak otročiček in vsaka mamica se utegneta počutiti po rojstvu oziroma porodu drugače, tako da utegnemo v vašem primeru minuti dva ali trije dnevi, preden bosta oba dovolj čila, da bosta lahko uživala v skupni družbi. Ni pa nobenega razloga, zakaj se ne bi mogla začeti nemudoma seznanjati drug z drugim, če sta oba dovolj pri močeh. Poznam mlado mater, ki je zelo zgodaj navezala prvi stik s svojim prvorojenčkom. Patronažna sestra v materinskem domu, ki ji ni

manjkalo zdrave pameti, ga je vsak dan po vsakokratnem hranjenju poglela v zibko in ga pustila poleg materine postelje. Nekaj časa je tako buden ležal v mirni sobi, mati pa je devala svojo roko v zibko; in ni bil še teden dni star, ko jo je začel prijematati za prste in gledati proti njej. Ta zblizhanost se je brez prekinjanja nadaljevala in razvijala, in prepričan sem, da je pomagala položiti temelje osebnosti tega otroka, temelje tistega, čemur pravimo čustveni razvoj, in njegovi zmožnosti, da je zmožgel prenesti frustracije in pretrese, ki so prej ali pozneje prišli v njegovo življenje.

Med prvimi stiki so najbolj impresivni trenutki hranjenja, torej priložnosti, ko je otročiček razburjen. Lahko da ste razburjeni tudi vi, lahko da vaše prsi navdajajo občutja, ki vam kažejo, da je to razburjenje koristno – da vas pripravljajo na dojenje. Za otročička je sreča, če lahko vaše vznemirjenje doživlja kot nekaj samoumevnega, tako da lahko nemoteno streže svojim vzgibom in nujam. Kajti kakor jaz gledam na te reči, lahko otročička kar se da prestrašijo občutki, ki jih zazna ob nastopu vznemirjenosti. Ste sami kdaj na to pogledali na ta način?

Iz tega lahko vidite, da je otročička nujno poznati v dveh stanjih: ko je zadovoljen in bolj ali manj spokojen, in ko je vznemirjen. Najprej bo spokojen in bo prespal velik del časa, vendar pa ne vsega, in trenutki spokojne budnosti so prav dragoceni. Znano mi je, da se nekaterim otročičkom komaj kdaj posreči, da bi bili zadovoljni, tako da veliko jočejo in kažejo svojo stisko, celo po tistem, ko so podojeni, in da zlahka ne zaspijo. V takih primerih mati zelo težko vzpostavi stik, ki bi jo navdajal z zadovoljstvom. A sčasoma se bodo reči prejkone umirile in takrat bo čas tudi za neko mero zadovoljstva, in mogoče se priložnost za navezavo razmerja med dvema človekoma ponudi med kopeljo.

Eden od razlogov, zakaj morate svojega otročička spoznati tako v stanju zadovoljnosti kot v stanju vznemirjenosti, je dejstvo, da potrebuje vašo pomoč. Te pomoči mu ne morete nuditi, če ne veste, za kaj mu gre. Pomagati mu morate, da bo kos strašni spremembi, ko se spanje ali spokojna budnost sprevržeta v popoln napad požrešnosti. Lahko rečemo, da je prav to vaša prva materinska naloga, če ne štejemo rutinske nege, in zanjo je potrebno obilo spretnosti, ki jo lahko premore edinole otrokova mati, pa seveda tudi kaka dobra ženska, ki je posvojila otroka v prvih dneh po rojstvu.

Predvsem se otrok ne rodi z budilko okrog vratu, ki bi ji bila priložena navodila: podojiti vsake tri ure. Redni razmiki med hranjenjem lajšajo delo materi oziroma negovalki, in z otročičkovega gledišča se utegne prav zlahka izkazati, da so redni obroki še najboljši nadomestek za to, da mora sesati, kadarkoli se pojavi vzgib. Ni pa nujno, da si bo dojenček že od samega začetka *želel* rednih obrokov; po mojem pričakuje pravzaprav, da se bo dojka znašla pred njim, kadarkoli si jo bo zaželel, in bo spet izginila, kadar je ne bo želel. Tu pa tam bo morala kaka mati za kratek čas ponuditi svojo dojko »po cigansko«, preden bo vzpostavila strogo rutino, ki ji bo lajšala to opravilo. Vsekakor je dobro, da med seznanjanjem z otročičkom veste, kakšna so njegova začetna pričakovanja, pa četudi se odločite, da mu ne morete vselej ustreči. In pa, če ga boste poznali z obeh strani, boste odkrili, da tako gospodovalno naravo pokaže edinole, kadar je razburjen. V vmesnih presledkih pa je še kako vesel, ko na oni strani dojke ali stekleničke najde mamo, zadaj za mamo sobo, zunaj sobe pa ves svet. Čeprav se imate ogromno naučiti o svojem otročičku med časom hranjenja, pa boste videli, da se je o njem mogoče naučiti celo še več, kadar je v kopeli ali pa kadar leži v zibki ali kadar mu menjujete pleničko.

Če za vas skrbi bolniška sestra, potem se nadejam, da me bo razumela in da se ji ne bo zdelo, da se mešam v njen posel, če rečem, da ste na slabšem, če dobite svojega otročička v roke samo za čas hranjenja. Potrebni ste takšne pomoči in niste še dovolj krepki, da bi lahko sami zmogli prav vse v zvezi z otročičkom. Ampak če ne poznate svojega otročička, kakršen je, ko spi ali ko buden leži in ugiba, kaj se dogaja, potem boste zagotovo dobili dokaj čuden vtis o njem, ko vam ga bodo izročili samo toliko, da ga podojite. V tistem trenutku ga je namreč eno samo nezadovoljstvo – ni sicer dvoma, da je človeško bitje, vendar takšno, ki ima v sebi besneče leve in tigre. In skoraj zagotovo ga takšna čustva plašijo. Če vam nihče ni pojasnil vsega tega, se lahko zgodi, da bo strah tudi vas.

Če pa po drugi strani svojega otročička že poznate, ker ste ga lahko gledali, kako leži poleg vas, in ker ste mu dovolili, da se vam je igral v naročju in na vaših prsih, boste njegovo vznurjenost videli v njenih dejanskih dimenzijah in jo boste prepoznali kot obliko ljubezni. Imeli boste možnost tudi razumeti, kaj se dogaja, ko bo odvrnil glavico in ne bo hotel piti, prav kot tisti konj, o katerem reklo pravi, da ga lahko odvedeš k pojilu, ne moreš ga pa prisiliti, da bi pil, ali pa ko vam bo v naročju zaspal, namesto da bi se potrudil in nasitil, ali ko se bo tako razburil, da ne bo več mogel narediti tega, kar naj bi počel. Gre kratko malo za to, da se boji svojih čustev, in v tem trenutku mu lahko vi pomagate bolj kot le kdo, s svojo veliko potrpežljivostjo in s tem, da mu dovolite igro, da mu dovolite, da se z usteci igra z bradavico, da jo morda tudi prijemlje v ročico; da mu dovoljujete vse tisto, kar bi utegnilo biti otročičku v užitek, dokler nazadnje le ne postane tako samozavesten, da si dovoli tveganje in začne sesati. Za vas to ne more biti

lahko, ker morate misliti tudi nase, vaše prsi so namreč bodisi prepolne ali pa bodo morale počakati na to, da se začno polniti, potem ko se otročiček nasesa. A če veste, kaj se dogaja, boste zmogli prebresti težavnejše trenutke in boste tako omogočili otročičku, da bo med hranjenjem vzpostavil z vami dober stik.

Sicer pa otročiček sploh ni tako prismojen. Če pomislite, da vse to razburjenje pomeni zanj izkušnjo, ki je nekaj takšnega, kot bi bilo za nas, če bi nas pahnili v levji brlog, potem pač ni nič čudnega, če se želi prepričati, ali ste zanesljiva oskrbovalka z mlekom, preden si bo dovolil in si postregel z vami. Če ga pri tem pustite na cedilu, se bo počutil, kakor da ga bodo požrle divje zveri. Dajte mu časa, da vas bo lahko odkrival, in sčasoma bosta oba začela ceniti pohlep, s katerim bo ljubil vaše prsi.

Po mojem je pomembno, da mlada mati *čimprej* občuti stik s svojim otročičkom, ker ji bo to zagotovilo, da je normalen (karkoli naj bi izraz pomenil). Kot sem že rekel, utegne biti pri vas tako, da ste preveč izčrpani, da bi se že kar prvi dan lahko začeli spoprijateljevati z otročičkom, prav pa bo, da veste, kako povsem naravno je, da si mati želi seznaniti se s svojim otročičkom že takoj po rojstvu. To pa ne samo zato, ker hrepeni po tem, da bi ga poznala, ampak tudi zato – in prav zato je ta zadeva tako pereča – ker so jo navdajale vse mogoče misli o tem, da bo rodila kakšno grozoto, kaj, kar še zdaleč ni tako popolno kot otročiček. Dvomim, da bi katera mati na začetku zares in do kraja zaupala v svojega otroka. Pri tem ima svojo vlogo tudi oče, kajti tudi njega v enaki meri kot trpinčijo dvomi, češ da morda ni zmožen spočeti zdravega, normalnega otroka. Potemtakem je nujno, da čimprej spoznata svojega otročička, ker ta blagovest prinaša olajšanje obema staršema.

Pozneje boste hoteli otročička spoznati iz ljubezni in ponosa. In potem ga boste nadrobno preučevali, zato da bi mu lahko nudili pomoč, ki bi jo potreboval, pomoč, ki mu jo lahko nudi samo, kdor ga res kar najbolje pozna, to se pravi vi, njegova mati.

Vse to pa pomeni, da je skrb za novorojenčka zaposlitev s polnim delovnim časom, ki jo lahko dobro opravlja samo ena oseba.

TRETJE POGLAVJE

OTROČIČEK KOT ČEBULČEK

O materah in njihovih otročičkih pišem na splošno. Ni mi šlo posebej za to, da bi govoril materam, kaj naj delajo, kajti tak nasvet, ki se tiče podrobnosti, lahko zlahka dobijo pri patronažni sestri. Pravzaprav drobnjakarski nasveti prihajajo do njih še preveč zlahka, saj včasih povzročijo kar nekaj zmede. Namesto tega sem se odločil, da bom pisal za matere, ki so do običajne mere dobre, kar se tiče skrbi za lastne otročičke, kajti namenil sem se jim pomagati, da bodo vedele, kakšni sploh so otročički, in jim pokazati, kaj se pravzaprav dogaja. Več ko bodo namreč vedele, bolj bodo lahko zaupale lastni presoji. In mati se najboljše izkaže, kadar se zanese na lastno presojo.

Zagotovo je za mater sila pomembno, da dobi izkušnjo v rečeh, ki si jih želi početi, saj ji to omogoča, da v sebi odkriva polnost materinstva; tako namreč, kot je pisatelj presečen nad bogastvom idej, ki se pojavijo, brž ko pristavi pero k papirju, mater nenehno preseneča vse to, kar nahaja v bogastvu nenehnega druženja z lastnim otročičkom.

Čudno pa je, da nasploh velja prepričanje, da je skrb za otroke toliko težavnejša, kolikor več jih je. V resnici, o tem sem prepričan, je čustvena napetost toliko večja, kolikor manj je otrok. Največje breme od vsega je privrženost enemu samemu otroku, in dobro je, če je samo začasno.

In tako ste torej tu »z vsemi jajci v eni košari«. Kaj boste torej storili? Predvsem si privoščite! Privoščite si biti pomembna. Prepustite drugim, naj imajo na skrbi svet, vi pa se pozabavajte z ustvarjanjem novega sveta za novega

prebivalca. Uživate v tem, da ste tako uglašeni, malone v ljubzenski zvezi sami s sabo – kajti otročiček je tako rekoč del vas. Naj vas veseli, da se vaš moški čuti odgovornega za vaš in otročičkov blagor. Naj vas veseli, ko odkrijete o sebi kaj novega. Uživate v tem, da z več pravice kot kdaj prej delate natanko tisto, kar čutite, da je prav. Uživate v svoji nejevolji, ko otročiček z jokom in vreščanjem sam sebi odreče mleko, s katerim si tako želite biti radodarni. Uživate v vseh mogočih ženskih čustvih, ki jih moškemu ne morete niti začeti pojasnjevati. Še posebej pa vem, da vas bodo veselila postopna znamenja, da je otročiček oseba in da v vas tudi on vse bolj prepozna osebo.

Vse to naj vas veseli vam na ljubo – a veselje, ki ga lahko užijete pri težavnem opravilu, kakršno je nega otroka, je življenjskega pomena tudi zanj. Ne gre mu namreč toliko za to, da bi ob ustreznem času dobival ustrezen obrok, ampak bolj za to, da ga hrani nekdo, ki rad hrani svojega otročička. Otročiček doživlja kot samoumevne vse takšne reči, kakršne so mehko obleke ali pa ravno pravšnja temperatura vode v kopeli. Ni pa mogoče kar kot samoumevno jemati materinega veselja, ki spremlja oblačenje in kopanje otročička. Če pri tem torej uživata, je to otroku, kakor da bi sijalo sonce. Materino veselje mora biti poleg, sicer je vse skupaj le mrtva, jalova in mehanična procedura.

Seveda lahko to uživanje, ki je naravno in normalno, skalijo vaše skrbi, te skrbi pa so v veliki meri odvisne od nevednosti. Tole je dokaj podobno tisti relaksacijski metodi pri porajanju, o kateri ste morda že brali. Ljudje, ki pišejo takšne reči, se na vse kriplje trudijo, da bi pojasnili, kaj natanko se dogaja med nosečnostjo in ob rojstvu, tako da bi se mati lahko sprostila, se pravi, se nehala vznemirjati vpričo neznanega in se tako rekoč razkومتena prepustila

naravnemu dogajanju. Velik del porodnih bolečin namreč ne izvira iz poroda samega, ampak iz napetosti, ki jo povzroča strah, v glavnem strah pred neznanim. Vse to vam tudi pojasnijo, in če imate dobrega zdravnika in babico, boste lahko tisto bolečino, ki se ji ni mogoče ogniti, tudi prenesli.

Podobno je, potem ko se otrok že rodi, njegovo uživanje v vaši negi odvisno od tega, da niste od nevednosti in strahu napeti in zaskrbljeni.

Na teh straneh bi želel materam postreči z informacijami, tako da bodo vedele več kot prej o tem, kaj se dogaja v otročičku, in bodo lahko sprevidele, da otrok potrebuje natanko tisto, v čemer je tako dobra njegova mamica, kadar se prepusti lagodni, naravni zatopljenosti v svoja opravila.

Govoril bom o otročičkovem telesu in o tem, kaj se v njem dogaja; govoril bom o otročičkovi osebi, kakor nastaja, in govoril bom o tem, kako mati otročička seznanja s svetom po majhnih odmerkih, tako da ga ne zbega.

Zdaj pa bi rad razjasnil eno samo reč. Za tole gre. Vaš otročiček ni odvisen od vas glede tega, da bo rasel in se razvijal. Vsak otročiček je kot *čebulček*. V vsakem je življenjska iskra, nuja, obrnjena proti življenju in rasti in razvoju, ki je eno z njim, nekaj, s čimer je rojen in kar dela svoje na način, ki nam ga ni treba razumeti. Sami prav dobro veste, da vam, če vsadite v okensko korito čebulček, ni treba storiti nič posebnega, pa bo sam od sebe zrasel v narciso. Oskrbite ga le z ustrezno prstjo ali vlakni in ga ravno prav zalivate, vse drugo pa se zgodi samo po sebi, ker je v čebulčku pač življenje. No, skrb za otročička je precej bolj zapletena reč od skrbi za narcisin čebulček, vendar pa moja ponazoritev ustreza namenu, ker se tako pri čebulčku kot pri otročičku dogaja tudi nekaj, kar ni vaša skrb. Otrok je bil v vas spočet in v tistem trenutku je postal stanovalec

vašega telesa. Po rojstvu je postal stanovalec vašega naročja. A to razmerje je začasno. Ne bo trajalo v nedogled, pravzaprav niti dolgo ne bo. Še prekmalu se bo zgodilo, da bo otrok šel v šolo. V tem trenutku je vaš stanovalec telesno drobcen in slaboten in potreben posebne nege, ki izvira iz vaše ljubezni. A to ne spreminja dejstva, da mu je prirojena težnja po življenju in rasti.

Sprašujem se, ali čutite kakršnokoli olajšanje ob takšnih besedah. Vem za matere, ki jim je užitek materinstva kvarilo dejstvo, da so se čutile nekako odgovorne za otročičkovo živost. Če je spal, so hodile k posteljici kot v upanju, da se bo prebudil in dal od sebe kak znak, da je živ. Če je bil slabe volje, so se mu spakovale in ga žgečkale pod brado, da bi se jim nasmehnil – kar mu seveda ni prav nič pomenilo. Tako so pač reagirale. Takšne matere ves čas vlačijo otročička po kolenih, ker upajo, da ga bo to pripravilo do smejkkanja ali do česarkoli že, kar bi jim zagotovilo, da se življenjski proces nadaljuje, in bi tako prišle do svojega olajšanja.

Nekaterim otrokom ni niti v najbolj zgodnjem otroštvu dopuščeno, da bi samo mirno ležali in bili zatopljeni v karkoli že. Tako so prikrajšani za veliko reč in nemara nikdar ne pridejo do občutka, da si sami od sebe želijo živeti. Takole se mi zdi: če vam bom znal odpreti oči za to življenje v otročičku (ki ga je, mimogrede povedano, zelo težko utrniti), boste lahko veliko bolj uživali v skrbi za svojega otročička. Konec koncev je življenje manj odvisno od volje do življenja kot od samega dihanja.

Nekatere med vami so ustvarjalke. Rišete ali slikate ali pa modelirate iz gline ali pa pletete puloverje ali krojite obleke. Kadarkoli ste počeli vse takšno, je bilo tisto, kar je nastalo, vaš izdelek. Pri otročičkih pa je drugače. Otročiček sam raste, vi ste le mati, ki mu nudi ustrezno okolje.

Nekaterim ljudem kakor da bi se zdelo, da je otrok glina v lončarjevih dlaneh. Otročička začno modelirati in se ob tem čutijo odgovorne za izdelek. To je povsem narobe. Če tudi vi gledate na otroka tako, potem vas bo obremenila odgovornost, ki vam je nikakor ni treba. Če lahko sprejmete idejo o otročičku kot *čebulčku*, potem boste lahko z velikim zanimanjem gledali, kako poteka njegov razvoj, obenem pa se boste z veseljem odzivali na njegove potrebe.